

presupponitur quod ex factura imaginis *sortes* tenens officium Regium fuit infatuatus pertineat ad Regium officialem.

Quartum dubium, supposito quod officiali Regio pertineat cognicio criminis ratione offense facte in *sortem* Regium officium gubernatorem, utrum prius debeat inquisitor et ad eum spectet punire *platonem* de crimine heresis quod officialis Regius valeat contra eundem *platonem* procedere ratione predictae offense.

Quintum dubium, utrum officialis Regius amovens processus et delatos de heresi á posse et facultate inquisitoris sit excommunicatus et tanquam fautor hereticorum et impeditor officii inquisitionis habendus et tanquam contra fautorem et impeditorem contra eum sit procedendum per inquisitorem.

Sextum dubium utrum inquisitor debeat procedere et qualiter contra Regium officialem ad recuperandum in posse et iurisdiccione tam delatum quam processus omnes et originales et copias eorundem.»

Exemplars son, apreciat Senyor, las creencias y fets qu' estos documents nos patentisan, demostrantnos ademés, per medi d' una breu comparansa, que d' aquells temps als actuals, ben poch havem guanyat. En ple segle XIX, n' obstant y los avansaments positius de las ciencias naturals, segueix encara, essent patrimoni dels ignorants y d' alguns que tenintse per ilustrats son víctimas del fanatisme, l' estúpida fé en los sortilegis y adivinacions. Avuy com ahir, no faltan tontos que 's deixan embaucar per falsas sibilas possehidoras d' una errada obcecació, ó, lo qu' es mes comú, d' una perfecció en lo vici que 'ls proporciona certa desenvoltura ab apariencia de perspicuitat, favorida per la candidés de sos clients, afañosos de coneixer llur pervindre, ocult per la ma del Tot potent. Avuy com ahir, no faltan homes merament empírichs que fan créure tenen comunicació ab los esperits, quan en realitat no es sino l' electricitat y lo magne-

tisme que'ls presta cooperació pera moure á creure, á llurs neófits, en lo fatalisme de sa absurda doctrina. Variaren las decoracions y lo tramoisme pero no los actors de tan cínica farsa. Condol me donan, Senyor, aquells malhaurats que s' escoltan als hábils fautors de semblants follias y no recordan que Jesucrist los advertí per boca de son apóstol Joan: «*Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, si ex Deo sint : quoniam multi pseudoprophetae exierunt in mundum.*—Epist. 2. de Sant Joan cap. IV. v. 1.) No vullau créurer á tots los esperits, ans be experimenteu si son ó no de Deu : car molts falsos profetas aparegueren en lo mon.» Desohint esta divina veu, no devém ja estranyar que la lluyta d' avuy sia la mateixa d' ahir, perque aquell enemich inventor de las arts supersticiosas y ocult parlaire dels antichs idols pytónichs, está providencialment destinat á combátrer nostra suma flaqueza. ¡Vulla lo cel guarirnos d' ell, y á vos, Senyor, conservar la vida pera continuar escrivint en profit y servey de la vera ciència!

Mentrestant, si en ausili de vostres lluminosos treballs, mas incorrectes apuntacions vos prestan alguna utilitat, m' atrevesch á suplicarvos las accepteu de grat y ab ellas lo sincer afecte del qui es vostre reconegut y respectuós servidor

ANDRÉU BALAGUER Y MERINO.

Barcelona 12 de Novembre de 1876.

NOTAS

(1) En lo notable treball del ilustre assiriòlech François Lenormant «*La science des présages et la divination chez les chaldéens*,» se troban entre altres preciosas noticias: qu' entre los Caldeos hi havia los *chasdim* (astròlechs) y los *gārim* (adivinos); y que dit autor posseheix lo catàlech original d' una de las seccions de la biblioteca palatina de Nínive (época de desde Sargon I rey d' Agené, fins á la conquesta d' Alexandre) en lo qual cada llibre está designat per sa primera ratlla, á la manera de la costum que 'ls Jueus han conservat, nomenant al Gènesis per sa primera paraula *Berischith*. Figuran entre dits llibres 14 tractats sobre las prediccions terrestres, favorables ó desfavorables y 11 tractats sobre los auguris celestes ó l' astrologia. D' aquests últims, lo tercer tractava dels moviments y apariencias de Venus, lo quart dels planetas, lo quint de las fases de la lluna, lo sisé de las apariencias de la lluna, lo seté de las mateixas desde lo dia 1 al 5 del mes; y en fi lo vuyté dels astres que tenen darrera seu una qua (cometas).

(2) Los llibres sants compresos en l' Antich Testament, entre altres l' Exodo, lo Levítich, los Números, lo Deuteronomi, los Reys y la major part dels Profetas com Isafas, Jeremias, Daniel y Micheas, nos parlan de las supersticions caldaicas y egipcíacas que contaminaren las bonas costums del poble hebreu. En temps de Moisés, (Exodo, cap. VII, v. 11) lo Faraon egipçi consulta ja als *sapientes et maleficos* qui feren *incantationes Egipcíacas*. Los noms de *arioli, magos, aruspices, pitones, incantatores y divinatores* foren aquells ab que 'ls distingiren, pero especialment ab lo de *Chaldei* per l' origen de sa falsa ciencia.

(3) Art ó doctrina dels Caldeos (*jaldaicon tejni*) nomenaren també los Grechs en un principi á l' astrologia, empero, al perfeccionarse llurs coneixements científics, saberen distingir entre la verdadera astronomia, ço es la no supersticiosa (*mathesis*) y l' astrologia judiciaria (*genethliologia* de *genethli*, naixensa, per la constellació favorable ó contraria en qu' un individu era nat).— Molts son

los escriptors de Grecia y Roma qu' al tractar de sa religió y del culte que dits pobles donavan als deus de la sua teogonia, s' ocupan dels *augurs* y *arúspices* com á ministres encarregats de fer las prediccions y oráculos y d' interpretar los somnis y prodigis. En cambi de quiscun d' abdós pobles, un de sos respectius primers autors cómichs satírichs (Aristófanes á Grecia y Plauto á Roma) se burlá de semblants adivinos, ja (aquell) nomenantlos xarrotayres, ja (aquest) duptant de la veritat de llurs adivinacions.

(4) D' entre la multitud de fonts que cal estudiar pera coneixer la historia de la superstició en aquesta època, citarém únicament per son notable interés, una monografia del il·lustrat filòlech francès M. A. Boucherie publicada en la *Revue des langues romanes* que veu la llum á Montpeller (t. V. p. 103) referent á algunas *fórmulas de conjuració anteriors al segle IX*, las quals extragué del fol. 253 v.º del Ms. 13.246 de la Biblioteca nacional (París), secció llatina.

Respecte á Catalunya esmentarem la llarga *Oració de sent Sebríá*, medi vulgar d' exorcisme qu' en la quinzena centuria usavan ja nostres piadosos avis. Un exemplar que n' havém vist d' aquella època, bon xich fragmentat y malmés per rahó, sembla, de haverse conservat inseparablement de la persona que'l possehia á modo d' *amuleto*, comensa aixís: «*Aquesta es la oració de mossenyer Sent Sebríá. —En nom de nostre Senyor Jesuchrit, aquesta es la oració de Sanct Sebríá lo qual sia ab nos tostemps esolviment de tots ligaments e de totes fantasies, desligaments de art de diable e encara de tots mals, de la qual cosa laor sia dada a Deu en lo cel e en la terra. E sia dita XII diumenges III vegades quiscun diumenge XXXXVI jorns arreu e romp e tranque, absol e desligua totes males fractures ço es ligaments qui son fets ab art de diable etc.*» —Del inventari dels bens de Joan Gonsalvo, iluminador de llibres á Barcelona, se desprén qu' al 11 de febrer de 1535, corria ja estampada ab profusió. En ell se llegeix entre altres partidas: «*Item dodse dodsenes de Oracions de Sant Sabriá.*»

(5) *Costillació*, es un dels 12 signes del zodíach, que los astròlechs suposaban en relació ab algun dels 7 planetas per ells únicament coneguts, y, mijançant las arbitrarias reglas de son fals art, hi fundaban l' horòscopo ó predicció referent á las cosas mundanas.

(6) *Roda*: cercle del zodíach que hi havia en los *astrolabis* ó instruments fets á posta pera observar los astres y deduhir los horòscopos.

(7) Encara qu' ab lletra d' una mateixa ma, la distinta forma de las dos parts de que consta l' original y los anys que calenda *in futurum*, acusan evidentment una sola copia de dos diversos documents. Abdos son una estranya barreja de fe y supertició, exposada á modo de rima.

(8) L' inquisidor era en 26 de Setembre de 1440, segons lo comens d' un document que havém tingut á la vista: «*Frater Franciscus Sala, magister in sacra pagina ordinis fratrum predicatorum Inquisitor generalis hereticæ pravitatis in omnibus Regnis et terris serenissimo domino Regi Aragonum citra mare et Rossilionem subiectis auctoritate apostolica deputatis. Venerabile Religioso magistro Guillermo Torra in sacra pagina professori ordinis supradicti nostro locumtenente in dicto Inquisitionis officio in Civitate et diocesis Barcinone specialiter deputato etc.*»

Lo probable successor de dit inquisidor fou Frare Jaume de San Joan, qui expedí, als 24 Juliol de 1453, manament pera processar á Antonia Pentinada de Tarragona com á rea de heretgia y bruxa, y als 3 de Juliol de 1454, pronunciá sentència, declarant inculpable á Beatrix Lopis, habitant á Barcelona, com acusada del crim de heretgia per invocar lo diable, tenirlo familiar y rendirli cult y adoració (*latría*).

(9) Lo ròtlo ó cercle era reconegut per los magos com á signe propici d' evocació del mal esperit.

(10) *Crestalls*: talismans que s' usaban pera l' adivinació de las cosas futuras.

(11) *Balas*: tal volta significa á *Balan*, terrible dimoni que diuhen, mana 40 legions infernals.

(12) *Coral*: aquest pólip ha sigut judicat com á preservatiu de tota malignitat y sortilegi.

(13) A tal estrem d' imbecilitat arribá la superstició dels pobles orientals qu' atribuiren á nostre primer pare un llibre mágich titolat: *Sepher-Raziel*, á qu' aquest deuria fer referencia.

(14) *Ligadura* se nomena al estat d' impotencia causat per algun malefici.

(15) *Venus*, dels dias de la setmana presideix lo divendres.

(16) *Bilech*: un dels reys del avench que mana 80 legions de diables.

(17) *Clavicula salomonis*: aytal es lo nom del llibre sobre evocacions dels esperits quels astrólechs orientals atribuiren á Salomon.

(18) *Ariymhadenari* ó *Arimano*: príncep dels inferns que las antichs persas reputaban com origen de tot mal.

(19) *Ipycon*: en grech *equestre* ó *de cavalleria*. Entre los antichs germánichs los cavalls eran objecte de presagi pera la guèrra.

(20) Veus aquí la nota d' un llibre astrológich qu' encontrem mencionat en un inventari catalá del segle XIV (Barcelona 18 de Janer de 1390): «*Item un libre poch ab posts verdes scrit en pergamins en romans lo qual començe per significance de les VII planetes e feneix usance de cavaller.*»

(21) *Perfums*: la superstició los admet també com á medi d' esquivar los fantasmas y mals esperits.

(22) *Gabriel y Dumiel*: noms de dos dels angels que, suposá l' astrólech albanés del segle XIII Pere d' Aponi, presidian las horas, los dias, los mesos y las estacions anyals.

(23) *Entomtyca et ydayca*: helenismes, de *entoma* que significa los auguris derivats de las víctimas sacrificadas per los arúspices, y de *idea* en sentit de figura, imatge.

(24) Los corps son tinguts per aucells de malauguri qu' anuncian desgracias y fins la mort.

(25) Veus aquí l' art d' escamoteig de nostres moderns prestidigitadors.

(26) *Mesembrion*, apar originat de *Mesembria* nom de dos ciutats gregas de la Tracia.

(27) *Mane, conjur e stretch*: fórmula de conjuració ó ceremonia mágica d' evocació dels mals esperits.

(28) *Retxiel*: Se suposa qu' aquest angel fou lo mestre d' Adam, al qual doná un llibre (sic) pera coneixer tots los secrets de la naturalesa, lo poder d' enrahonar ab lo sol y la lluna, interpretar los somnis, predir los aconteixements y fer moltes altres cosas maravellosas.

(29) *Ipericon*: tal volta derivat de *Iperos*, príncep infernal que dihuen, mana 36 legions de diables.

(30) Los *miralls* son objectes conceptuats per los mágichs com á instruments adivinatoris.

(31) En altre inventari de llibres fet á Barcelona en 20 de mars de 1437 consta lo següent: «*Item un libre en romanç scrit en pergamí ab cubertes de cuyro blau e tracta de strologia e dels signes de la luna.*»

(32) Est Vicari general fou un dels tres primers compiladors de las *Constitucions de Catalunya*. Lo bisbe, qual nom lo notari omiteix, era D. Simon Salvador qui regí la mitra barcelonina de 1433 á 45 segons *Aymerich, Nomina et acta episcoporum Barchinonensium etc. Barcelona 1760. pag. 387.*

(33) *Esperit familiar*: diable que, suposan los visionaris, acompanya contínuament, descobrintli las cosas ocultas, al que'l favoreix ab sa nefanda devoció.

(34) Art de predir lo futur servintse de las imatges com á talismans.

(35) *Acubus* ó *incubus*: son diables mascles en la frascologia demonológica, aixís com los *sucubus* fembras.

COR NAFRAT

TROVADOR se n' enamora
de la pubilla de un mas;
mes ella está enamorada
d' un minyó jove del plá.
Aquell li fa cansonetas
que 's celebran á ciutat:
la pubilla mes s' estima
las corrandas del aymat.

La! la!

la! la!

quina pena! quina pena!

la! la!

la! la!

quina pena aixó li fá.

Los confits corran á dojo,
tot lo poble n' ha tastat:
s' es casada la pubilla
ab lo cavaler del plá.
Trovador quan sab la nova
prou se 'n dol l' ánima y cor,
las riallas de montanya
á ciutat se tornan plor.

La! la! etc.

De la vila las campanas
tocan á festa un matí,
es que hi canta missa nova
un donzell que n' es vehí.
Diu qu' avans feya rondallas

celebradas per la gent
ara sols los resos canta
que s' aprenen al convent.
La! la! etc.

Sol, tancat dins de la celda
plora sempre d' amagat;
la finestra dona á fora,
lluny del lluny s' hi veu un mas.
Cap al vespre un dia 'l cridan
perque ajudi á be morí,
al portal troba una mûla
boy menada d' un fadri.
La! la! etc.

Per un camí d' etzevaras
ne devallan al rieral;
mes enllá d' un mas á fora
ja 'ls está esperant un jay
—Ay! bon frare! Quina 'n passa!
Qui pensarho may pogués!
La pobreta! si 's mor ella
jo tampoch vull viure mes.
La! la! etc.

Freda y morta ja la troba,
sagraments no hi son á temps...
Lo bon frare trist se 'n torna
á la celda del convent.
Quan l' aubada clarejava
frare llech n' hi ha vist llum:
á las dotze del mitg dia
de la celda ne surt fum.
La! la! etc.

A la celda-tothom corra,
closa está de part de dins,
quan la porta es esbotzada
boyra y fum se va esbargint.
Sobre 'l llit ne jau lo frare
n' ha agafat un ben llarch so.
Tot un munt de paper crema
de la celda en un recó.
La! la! etc.

Del caliu qu' encare fuma
un paper ne cull l' abat,
quatre ratllas sols ne quèdan
del escrit ja mitg cremat.
«Mon amor es a la gloria
sol al mon jo ¿qué hi farè?
Ay Deu meu, llevéume 'l viure
dalt del cel la trobarè.»

La! la! etc.

Quan l' abat las ha llegidas
guayta 'l mas tot eternit,
y esqueixant lo papè' á micas
s' agenolla als peus del llit.

.....
.....
.....

La! la!

la! la!

quina pena! quina pena!

la! la!

la! la!

quina pena aixó li fa!

FRANCESCH PELAY BRIZ.

A UNA MALA FADA

HE vist blincar ta cintura,
com sobre de l'aygua pura
verda canya,
que en solitari paratge
dona al aygua son imatge
que ella banya.

He banyat ab ardents bésos,
dexant mos llavis impresos
en tos llavis,
lo recort hont hi ha impresa,
lo mateix que ta bellesa
tos agravis.

Perque 'm recorda les hores,
solitaries y traydores,
en que 'm davas
esperances falagueres,
que entre ullades enciseres
te emportavas.

Com fill de algun malefici
mon amor es un suplici
que al cor mata;
si no fossen bruixeries
tos encisos, no serias
tant ingrata.

Prou que entre la fumarela
del Meder que 'l sol degela,
cent vegades
t' he sorprés al mitj del dia,
en criminal companyia
d' altres fades.

Qué feyeu sota dels saules?
sino enmelar les paraules,
suaus y fines,
que, pera qui de sa bella
escolta la cantarella
son matsines?

Tú, que entré elles ets princesa
per ta estremada bellesa
¿no es desgracia
que 'ls ensenyas, per ma ruina
á fer del amor joguina
de ta gracia?

Vols fibres del cor que esberlas
y ses llagrimas per perles: ...
vull donarte
fil y pedres pera ferte
un collaret, per poderte
endogalarte.

JOSEPH SERRA Y CAMPDELACREU.

Malla. 22 de Juliol de 1875.

A UN AMICH,

EN LAS BASCAS DE LA MORT

(EPÍSTOLA)

DESDE lo llit hont febrosench sedejo,
Desperant de la mort la trista hora,
jo que ta dixa y ta salut.envejo,

t' envio aquest dictat com á penyora
de la bona amistat qu' en eixa vida
nos hem ofert, y l' un y l' altre adora.

Sentint al meu entorn com aflijida
sanglota la família, y ab dolcesa
quan acluco los ulls torbada 'm crida,

no 't pots imaginar la gran tristesa
qu' allavors sento, y ab la mort en lluyta
cóm ploro al veure qu' afligida resa!

Si escriurem vols ans de que mori ¡cuyta!
No triguís, amich meu, puig sols puch viure
lo temps que vfu la tardanera fruita!

¡Quántas de cosas jo 't voldria escriure
si dable 'm fós, prenda del cor prehuada,
tenint sá l' esperit, la pensa lliure

y lo foch de 'ls vint anys en la mirada!
Torn á evocarme aquells moment qu' un dia
la vida 'm davan de plahers colmada,

y un somris de esperansa y d' alegría
guarirá aquest pesar que m' atormenta
y per mas culpas lo Senyor m' envia!

Moltas vegadas que la febre augmenta
vejent la mort com va blandint sa dalla,
del llit m' aixeco ab contracció violenta,
vull devallar pero la força 'm falla.

Tothom afirma que 'l meu mal te cura,
y al dirho al metje, mou 'l cap... y calla.

No 'm raca deixá 'l mon, sols l' amargura
podré sentir qu' á la família deixi,
quan corrompentse la materia impura
de mon pesar y mont torment no 'm queixi.

Si aixis no fos, ja dins la freda llosa,
puig no es possible mon neguit fineixi,
jauria 'l cos que ni un minut reposa,

y l' ánima prenent forta volada
vers á lo cel s' enlayraria ansiosa,
cercant á n' á la Verge immaculada
qu' un bálsam té pel més agut martiri
y al mortal vida dona ab sa mirada.

Perdona, bon amic, qu' en mon deliri
dicti eixa carta de amargura plena,
y un baf al respirar de cementiri
ton cor rubleixi de neguit y pena.

Tú encara gosar pots; ta carinyosa
muller aymada, que mirante alena,
festiva, complacenta y bondadosa
dias de gloria y de ventura 't dona,
mereixent com á mare y com á esposa
mes que d' un rey la brillejant corona,
lo pur altar hont plens de fé 's veneran
tots los que 'l poble com á sants pregona!

Ditxós de tú qu' en ta existencia esperan
jorns més felissos de 'ls que gosas are,
quan aquells fills qu' á ton desitx superan
besin ta testa dante 'l nom de pare!

Jo surto d' aquest mon sens qu' afligida
per mi cap dona haja plorat encare
y 'm raca solsament deixar la vida,
com t' he dit ja, pels qu' estimantme ploran
y á darm' consol lo seu bon cor los crida.

Comprench que tristos ma existencia imploran,
qu' ab prometenças que cap d' ells escolta,
á tots los ángels y los sants que moran

sota la inmensa y estrellada volta,
bálsam demanan per ma pena astruga;
pero ma pena per curarla... es molta!

Per aixó quan la mort ja se m' enduga
rublint sos cors y 'l teu de melangía,
quan, lliure del torment, l' ànima puga
volar per las regions que tan ansía,
tributeu un recort á ma memoria,
que jo enlayrantme al cel plé d' alegria
consol vos donaré desde la gloria!

ENRICH FRANCO.

BIBLIOGRAFÍA

JOSEPH VERDÚ (GESTUS)—BROTS.—¿Creixerán?—Poesías.—Barcelona.—Estampa de la Viuda Miró y companyia.—Carrer baixada de Sobradíel, 10—1876.

UAN no altra rahó, la de procedencia del autor d' aqueix tomet nos lo faria rebre ab gust. En Joseph Verdú, conegut per lo pseudónim de *Gestus* ab que ha firmat las varias composicions festivas que dú publicadas en *La Campana de Gracia*, es un humil artesá que s' ha guanyat lo que sap ab sos propis punys y .obant al descans ociós las horas que 'l quotidiá trevall li deixa en vaga; circunstancias que al mateix temps que provan una afició desinteressada, y per lo tant doble laudable, al cultiu de la inteligencia, fan suposar en aquesta una aptitut natural major que la que, en vista dels productes fins are emanats d' ella, tindriam dret á concedir á qui visqués en condicions mes favorables al estudi.

Aquesta rahó no fora, empero, prou, ella sola, per que 'ns ocupessem dels *Brots*, si en las composicions ab aquest títol general denominadas no despuntessen, hont mes, hont menos, qualitats literarias que anuncian un ingeni poétich no de lo mes vulgar, y prometen fruyts de bona mena per al porvenir si l' autor sab ajudar-se ab un estudi pacient y conciensut que borre certs defectes avuy massa prominents, defectes per altra part comuns á no pochi principiants

Procure no torturar massa l'ingeni en busca de la originalitat de la idea ó de la originalitat de la expressió; allí 's cau en lo barroquisme, aquí en la confusió y la obscuritat. La poesia no creix en lo fons dels pous, ni s'ha d'heure, suant y fadigantse, per medi d'un cerca pous; la poesia creix al pla de terra y s'ofereix bona y senzillament á la ma del qui ab aptitut y bona voluntat la busca al seu voltant, aprop, molt aprop. Procure també depurar son llenguatge y precissarlo, fent que en ell quede, com ab claus dinals, clavada y assegurada la idea; que aquesta, ja 'n pot ser de bona; si no s'ha d'entendre sino á copia de esforços, tant se val.

Prengue l'autor dels *Brots* aquestas paraulas no com á llissons d'un mestre, que no ho son, sino com á consells desinteressats de qui sense coneixel, lo veu ab gust dedicarse á las tareas literarias que ab tant bona voluntat s'ha emprés.

Si 'ls segueix, ó aném molt errats, ó l'autor de faulas com *Lo dia y la nit*, *La son*, *Lo vagó y las canyas*, *Lo vent y la nau*, *La aygua y la pols*, *Lo burro de sinia*, *Lo pinzell y 'l regle*, *L' hivern y l'estiu*, *Lo colom y la gallina*, insertas junt ab altrás en la secció que de son llibre dedica á aquell género literari per al qual revela disposicions; l'autor de *La veu dels invents*, concepció original per mes que flaca en la execució; lo qui ha escrit alguna de las estrofas que figuran en las difusas composicions *La pau* y *La flor natural*, pot aspirar un dia á fer molt mes de lo que dur fet fins are, y á no ser en la nostra literatura un dels derrers soldats de la companyia.

S.

CORRESPONDENCIES

Lleyda 5 Novembre de 1876.

Sr Director de LA RENAIXENSA.

OLT Sr. meu: No puchs menos de aprofitar la ocasió pera participarli los preciosos mosaichs que se han trovat en lo poble del Vilet: ne he vist alguns en museos y en alguna casa particular, pero en cap he observat un conjunt tant ben deixat y pulit com en aqueixos.

Passo á darli alguns datos pera si 'ls creu dignes de insertarse.

Lo riuhet Córbi que naix prop de Raurich (provincia de Lleyda,) segueix son curs sempre per dintre de la Segarra, y passa entre altres pobles, per Vallfogona, Vilet, Maldá, Guimerá, etc.

Lo 23 de Setembre del any 1874, dia de Santa Tecla, tingué una crescuda horrorosa á causa dels molts vessants que li tributan ses aygues. La corrent de aquell bras de mar (que aixó semblaba) descolgá sota del poble del Vilet part de un inmens edifici trebolat tot de un preciós mosaich ignorat fins ayuy dia de tothom, puig encara que al obrir los valls de una vinya que se plantá anys enradera damunt seu, los treballadors ja manifestaren que trobavan caps y ales de pedra marbre, aixó habia passat sens ningú fixarshi.

Lo dia 19 de Setembre de engüany y al cap de dos anys de que apesar de tindre n' coneixament, ningú se n' cuydava, mercé á la lliberalitat y desprendiment del ayuy dia Gobernador D. Frederich Terrer qui ha pagat los treballs de desenrunament de son compte, se ha desenterrat una petita part.

Lo primer mosaich que se descobrí formava lo trebol de un pas-sadís, á quin los romans anomenavan *Prothyrum* y que conduhia de la porta de entrada de la casa fins al *Atrium*. Té 15 pams y mitx de ample, per 105 de llargada.

Les *cuadrates* que lo forman son de pedra marbre, menudas y de colors tant vius y variats que ni lo pincell los imitaria. Lo dibuix que presenta es una preciosa greca (per tot lo voltant) de línees ó ratlles molt ben combinades, y guirnalles esparramades per dintre.

Lo segon que se descobrí formava lo pis de una sala que al meu entendre era lo *Triclinium* (pessa destinada pera menjar.) Té 30 pams de ample; de llargada sols se descolgaren 40 pams. Consta com lo *Prothyrum* de unes magnífiques greques, y dintre hi ha un Cupido que per desgracia li manca 'l cap, voltat de aucllets inimitables.

Un dels mosaichs que de aqueixa sala se han extret, lo millor sens dupte, que lo Senyor Governador ha regalat graciosament á la Comissió de monuments artístichs é històrichs de la provincia, representa una petxina de forma un poch cónica encara que rodona. Dintre s'hi veuen nadar dos peixos (que me han semblat ser tenques ja per la figura com per la grandaria) puig es tant acabat lo mosaich que fins la gradació de les ombres está perfectament marcada per la correcta cordenació de les mils *cuadrates* que de diferents colors lo forman. A la voreta de la petxina y en actitud de beure hi ha un colom. Al socol estan colocats dos pavos reals un enfront del altre.

Lo tercer y últim que se ha desenrunat sols en part, per lo que no li puch dir ses dimensions, formava lo trebol de una sala en que lo dibuix y tot lo mosaich son millors y respiran mes elegancia que tots los demés.

Está colocat casi al mitx del edifici, y lo meu parer es que debía esser una cambra reservada y destinada unicament als propietaris de la casa. Lo mes notable que conté, son dos Cupidos que sostenen per cada cap una cinta teixida de guirnalles. De una inscripció que dintre de la cinta hi havia, sols resta lo mot *con* que formava lo final; pero tant clar com si avuy ho acabessen de construir.

Crech que aqueixa inscripció hauria pogut dar alguna llum pera saber alguna noticia de aqueixes runes, encara que la terminació *con* sols pot esser de un nominatiu, y es molt fácil que expressás los noms de la afortunada parella que feya lo niu en eix suntuós casal.

Les *cuadrates* de que se compon tot lo mosaich venen á tindre de costat 0,008^m; la seua forma es cubica.

Aqueix edifici que sens dupte fou un dia una deliciosa *Villa* romana ocupaba una extensió grandíssima, y degué esser soterrat per una robinada (avenguda) igual ó major que la que farà dos anys la descobrí. Lo riu Corb passa á no gaires passos de ses parets.

Lo mosaich es del temps en que se fabricá mes perfet en Roma (lo faig del any 300) puig aixís com en altres al seu dessota hi ha diferents capes de ciment y guix, en aqueix sols n' hi ha una y per cert ben prima de ciment. Lo estrany es que se ha trobat en un lloch desert, de terra aspra, sens camí ni carrera per allí prop, ni memoria de que cap via militar romana passás per aquells alen-torns. Res allí convida als plahers y distraccions que du de sí la vida del camp; sols la meditació, cosa no gayre conforme ab los gustos dels opulents ciutadans romans, ó la cassera poden esser los unichs objectes que conduhescan á algun ser humá á trepitjar les devalla-des de aquelles solitaries serres.

També se han trobat alguns trossos de cornises, capitells, estatuhetes, florons de modelat relleu, lo que proba la grandiositat de eixa villa. Los restos aqueixos, son de guix, sol, ó be barreijat ab alguna altra materia; puix lo pes es major que lo que comunment te aquell, encare que se podria atribuhir á la acció petrificadora dels setgles, y á la humitat que se ha infiltrat poch á poch fentli pendre major duresa.

No acabaré sens manifestarli que á la inteligencia y zel de D. Ju-lío Saracibar, digne arquitecte de aqueixa provincia y persona molt entesa en antiguetats, se deu que part de los mosaichs trobats hajan estat extrets y portats de alguns hores lluny sens haber suferit la mes petita tara.

Es llástima que un punt hont tantes antiguetats jauhen ignoradas, estigue abandonat, pus després de haber extret quatre mosaichs se torná á colgar la part desenrunada.

Dispose del seu amich y S. S. Q. B. S. M.

FREDERICH RENYÉ Y VILADOT.

Girona 9 de Novembre de 1876.

Lo dilluns prop passat finiren las firas de S. Narcís que anyal-ment celebra la ciutat de Girona y ab motiu de las quals s' aplegan en ella durant vuyt dias lo bo y millor de las noyas bonicas escam-padas arreu per la Provincia, l' acaserat jovent que com l' abellá llaminera totstamps volteja las mes galanas flors y l' estol d' avalo-

tats marxants qu' ab sa cridoria y sas manyas saben buydar las ben tancadas bossas de la pagesia y trençar las judriolas plenas d' esperansas de l' embadalida infantesa.

Com es de costum la ciutat de Girona aprofita estos dias de festa y d' expansió pera ostentar la progressiva cultura de sos sentiments y de son esperit y se presenta á sos hostes enjoyada ab la corona de la relligió, de las arts, de las lletras y de l' amor patri: per las firas celebra la diada de son patró y bisbe S. Narcís, inaugura l' Exposició de Bellas Arts, entrega als poetas las joyas que han guanyat en sos literaris Certámens y dedica, per fi, á la memoria dels qui heroícamement moriren pera conservar sa independència, un piadós y maternal recort.

De totas las anteriors solemnitats, las que fan relació á las arts y á las lletras son las que més directament interessan als llegidors de LA RENAIXENSA y las úniques que 'm proposo ressenyar.

Lo dia 29 d' Octubre últim l' «Associació pera l' foment de las Bellas Arts» inaugura la tercera de sas exposicions artísticas, despres de tres anys de no haberne celebrada cap ab motiu de la guerra civil en bon hora acabada. Digne y brillant fou l' acte de la inauguració: lo secretari de la Junta En Franciscó Vinyas llegí una memoria comprensiva dels treballs fets pera organisar l' Exposició d' enguany y dels magnífichs resultats que doná l' últimament verificada l' any 1872: son president En Felip Lloret llegí un erudit y estudiat discurs sobre las Bellas Arts recalcant sobre la conveniència de que sian protegidas per sa importancia moral y per sas aplicacions y utilitat prácticas, y las autoritats convidadas correspongueren al obsequi de l' Associació prometentli en breus paraulas sa poderosa ajuda y dirigint als artistas expositors frases d' encoratjament.

Passan de doscentas las obras remesas, la major part pinturas al oli, veyentshi també algunas ayguadas y projectes arquitectónichs y molt pocas esculturas, las quals omplenan lar tres galerias habilitadas en lo pis superior del bellíssim claustre de S. Pere de Galligans, ahont está establert lo Museo histórich y artístich de la Provincia. Quasi totas ellas han sigut exposadas per artistas catalans com son N' Urgell, En Juliana, En Vayreda, N' Urgellés, N' Amell, En Nobas, En Tenas, En Berga, En Ferrer, En Ribó, En Sivillá y molts d' altres que 'n aquest moment no recordém. L' impresió general que causa l' Exposició es bastant bona y millor sens dupte que la dels anys anteriors, encara que la marina y lo paisatge se 'n portan quant menys las dos terceras parts de las obras exposadas. N' Amell y En Berga han presentat varias escenas de costums del pais, En Juliana un delicat assumto que sembla una miniatura, En Ferrer, En Teixidor y alguns altres, quadros de figura pero d' escàs interés y sencillíssima composició y En Nobas unas bonicas ayguadas.

Major importancia y lluhiment revestí la cerimonia de la distribució dels premis als poetes llorejats en lo Certámen literari qu' han sigut enguany los següents:

(POESÍA Á LA PAU). RAM D' OLIVERA DE PLATA.

Premi. En Filiberto Abelardo Diaz.
Accessit. N' Antoni Alcalde Valladares.

(POESÍA HISTÓRICA). BROT D' ALSINA D' OR.

Premi. En Francesch Ubach y Vinyeta.
1.º accessit. El mateix.
2.º accessit. En Joan Batista Ferrer.

(POESÍA LÍRICA). COPA DE PLATA.

Premi. En Joan Rodriguez Guzman.
1.º accessit. N' Antoni Careta y Vidal.
2.º accessit. N' Artur Vinardell y Roig.
3.º accessit. En Pere Huget y Campaña.

Poch despres del mitj dia del dia 5 d' aquest mes pujavan á ocupar los sitials disposats en l' escenari del teatre de Girona las primeras autoritats de la Provincia, bon número de representants de totas las corporacions oficials y científicas de la localitat y los indivídus del Jurat y la Junta de l' «Associació Literaria,» trovantse ja plenas totas las localitats y presentant lo teatre un efecte grandió é imponent ab sos adornos enguany restaurats, sa profusa illuminació, y los trajos richs y variats de las elegantas gironinas y aixeridas forasteras que de gom á gom l' omplian. Obrí la sessió lo president de la Societat En Manel Vinyas y Graugés ab un discurs alusiu á la festa, dirigit á cantar las glorias de l' «Associació literaria de Girona» qu' ha sabut creixer y agermanar voluntats, quant sols se respiravan fora d' ella oyds y venjansas y que 's proposa mantenir vius y enaltir los mes purs y delicats sentiments del cor y las mes nobles aspiracions de l' ánima. Seguidament lo Secretari del Jurat y de la Junta En Joseph Font llegí una modesta y ben escrita Memoria fentnos saber lo juhí del Jurat, lo número y distribució de las composicions rebudas, senyalant de passada alguna de las causas qu' han fet que sols tres dels nou premis oferts s' hajan pogut adjudicar y felissitantse, per fi, del progressiu augment de socis que permeterá á l' «Associació» extendre sos treballs y donar novas mostras de vida. Se passá luego á proclamar los noms dels autors de las poesías pre-

miadas, dels quals llegiren sas composicions En Joan Batista Ferrer y N' Artur Vinardell, essent las demás llegidas, en ausencia d' aquella per varis individuos de l' «Associació.» Cremats ja devant del públich, los plechs que contenian los noms dels autors de las demás composicions presentadas, En Joaquim Riera y Bertran, vicepresidente de la Societat, qu' havia vingut expressament de Barcelona pera assistir á la festa, despedí á la concurrencia ab una oportuna y preciosa poesia catalana, que fou rebuda, com totes las altres, ab espontanis y generals aplausos.

La literatura catalana, com sempre, ha obtingut una bona part dels llores de nostre Certámen: á sos aymadors toca procurarli novas glorias y donar ab son concurs major lluhiment á las festas literarias gironinas. Sis premis han quedat enguany sens adjudicar altres de nous s' han ofert per l' any vinent, á l' obra donchs, y la victoria coronará de nou los esforços de nostre renaixement literari.

X.

REMITIT

Sr. Director de «La Renaixença».

Molt Sr. y amich meu: estimaré de la seua bondat la inserció de las següents ratllas, en la revista que tan acertadament dirigeix, en contestació al remitit que en lo darrer número de la mateixa suscriuhen los senyors D. Salvador Barnola, D. Pere Comas, D. Francisco Fabra, D. Evaristo Bergesse y D. Francisco Gelbert: donantni anticipadament las gracias.

Aquestos senyors, que mostran ferm desitg de no ser tinguts per tontos, poruchs y faltats de civisme y probitat, com certament no tenim nosaltres motiu per créurels tacats de semblant lepra, se mostran reacis en donar al públich las provas que diuhen posseir per á convencens á nosaltres y als demás que com nosaltres pensan, de com la joya que 'ns fou entregada en lo darrer concurs dels Jochs Florals, es la que verdaderament devia entregarse al guanyador del premi ofert per determinadas vilas y poblets de abduas Cerdanyas, francesa y espanyola y cerdans residents en Barcelona. Llástima es que no ho fessan, perque no tenint, com diuhen, molt temps per emplear en lo desvaneixement de sospitas, que tant y tant los mortifican, desprecian la primera ocasió que se 'ls presenta de evidenciar la veritat y de quedar libres d' aquest angoniós assumpto.

Assseguran los referits senyors en son remitit, poder provar com la joya val mes de lo que per invertir en ella van recaudar; pero no provan, com fora del cas, que valga 'ls 95 duros que habia costat, segons escriuhen á D. Pau Mas y D. Antoni Serras de Puigcerdá, altres dels firmants del ofici per lo qual se fa la oferta del premi als Srs. Mantenedors.

Diuhen també á continuació, que la joya modelada per lo senyor Novas no era la destinada als Jochs Florals, y com á ser aixís lo dit senyor á nosaltres y á altres personas d' abdos conegudas, y 'l diari de Puigcerdá (que 'l mateix senyor Novas va ensenyarnos) al públich en general, nos haurían completament enganyat, y aixó estém per ara ben lluny de creure-ho. Per anyadidura confessan los dits senyors, que la joya modelada per l' escultor Novas es pera significar un testimoni de agraïment á un dels

mes nobles fills de Puigcerdá, no per cap poesia enviada als Jochs Florals d'aquest any, sino per *poesias catalanas* molt anteriors, *sobre cosas y fets de la Cerdanya*, y encara per altres mérits, y com no deixa de ser maravellosament casual el qu' es fessan á la vegada duas estátuas, l' una per premi y l' altre per mérits de poesias catalanas, que, segons un poeta de Puigcerdá 'ns digué devant d' altres personas, alguna d' ellas va entrar en concurs en los derrers Jochs Florals; y encara trovant mes casual lo resultar altre dels aspirants al premi l' autor de las poesias sobre cosas y fets de la Cerdanya mereixedor per part de sos compatricis del present d' una joya que molts se creuhen era la destinada á adjudicarse en lo citat certámen; no podém á menos que esclamar ¡miracle! si be que altres que no tenen necessitat de ser en aquesta qüestió tan crehents com nosaltres, demostran la seva admiració d' altre manera.

Diuhem encara també los citats senyors poder provar com, cívica y moralment parlant, valen tant com nosaltres, y que tenim perdut lo dret de queixarnos del valor artístich de la Ceres (?) de plata, qu' hem tinguda d' arregar per no quedarnos sens un objecte ó altre per lo premi guanyat. Lo primer no ho duptem ni 'ns es necessari; lo segon no passa de ser una cómoda suposició, porque 'l que nosaltres no acceptessem de D. Lluís Cuchet que á sas costas tes *adobar* la dita figura de plata, de lo que ni donarem las gracias, no vol dir altre cosa, si no, que sabem hi han favors que, per tot hom que s' estima una mica, son inacceptables.

En quant al grosser sacrifici d' oferirnos lo cost de la mal anomenada estátua, no tenim res á contestarhi, y á lo del escut de la Cerdanya, que hem provat ab la poesia premiada en los Jochs Florals, si la estimem ó no, deixant á la apreciació dels que coneixen la mateixa estátua lo judicar qui es que l' ha posat en ridícul.

Per termenar, dirém als firmants del remítit, y molt especialment al *il·lustrat* redactor del mateix, que hi han cosas qu' es fan y no 's diuhem, y qu' élls diuhem molt y no proven res. Si 'ns cridan al *pretori*, com amensan cridárnoshi, hi anirém, y no esperen que per estalviarnos lo disgust d' estar per primera volta allá hont sembla han de trovarse élls en son centro, nos deixém perdre l' ocasió de sentir las esplicacions de mes d' un que fins ara per deferencia no hem aludit.

F. UBACH Y VINYETA.

Barcelona 7 Novembre de 1876.

NOVAS

La empresa editorial propietaria de *La Revista contemporánea* Lacaba de publicar en un elegant volum de 315 planas, una versió castellana del Viatge al país de las Bayaderas del conegut orientalista Mr. Louis Jacolliot.

Avuy que la gent il·lustrada d'Europa convergeix sas miradas al estrem Orient y estudia ab la curiositat entusiasta del qui's trova ab un nou mon ple d'enigmas al devant, aquells païssos hont la naturalesa en sas múltiples manifestacions físicas, intellectuals y morals tan espléndida se ha mostrat y tant diferent de la que ha dat la vida als continents occidentals, la publicació de la obra que anunciem es de gran oportunitat com á podent contribuir á que en Espanya's vulgarisen noticias que quasi de tot punt's ignoran y que son patrimoni corrent en altrás nacions de las intel·ligencias cultivadas.

A la originalitat de las noticias que conté la obra de Mr. Jacolliot s' uneix, per fer mes amena sa lectura, la riquesa y la màgia del estil ab que está escrita, y de que doná una idea bastant aproximada la versió que anunciem, deguda á D. Javier Galvete.

Per qué fos assequible á tothom s' ha fixat com á preu de venda lo módich de 2 pessetas.

Ha vist la llum pública un cuadern de poesías original del jove poeta D. Joseph Verdú ab lo títol de *Brots*, del que 'ns ocupem no altre lloch d' aquest número.

La *Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos*: ha comensat des de son n.º 19 (5 d' Octubre 1876) la publicació d' un treball de gran interès pera l' història de nostra literatura, puix que en ell se ressenyan los principals *Antiguos tratados de Gaya Ciencia*. Lo firma l' erudit é infatigable autor de tants estudis referents á las literaturas provensal y catalana, Dr. D. Manel Milá y Fontanals, acompanyant las notícias ab lluminosas consideracions y comentaris molt importants.

Lo diumenje 12 del corrent se celebrá á Lleyda lo certámen anual de l' Academia Bibliográfica Mariana essent aquest any distingits los següents autors:

LEIMONA DE PLATA Y OR:—Electa ut sol.—D. Timoteo Domingo Palacio.

POMA DE PLATA Y OR.—Semper victrix.—D. Javier Fuentes y Ponte.—*Accéssit*.—Ave Maria stella.—D.ª Isabel Cheix Martinez.

PERA DE PLATA.—¿Qué importa virgen, mia que mis cantares no comprenda el mundo?—D. Lluís Antoni Mestre y Hernandez.—*Accéssit*.—Tú nombré guarde para eterna gloria.—D. Joan Batista Pastor Aicart.

LLIRI DE PLATA.—Mater Christianorum, Salve.—D. Francesch Ubach y Vinyeta.—*Accéssit*.—Amor de los amores.—D. Joan Vila y Blanco.—*Altre*. Quan pulchra es, et quam decora, charissima.—D. Antoni Augut Garcia.

ASSUTZENA DE PLATA.—¡Mare! Mare! Mare!—D. Joan Batista Pastor Aicart.

MEDALLA DE PLATA.—Refugium peccatorum.—D.ª Emilia Palau Gonzalez de Quijano.—*Accéssit*.—Mater divinæ gratiæ ora pro nobis.—D.ª Victoria Penya de Amer.—*Altre*.—Prega per nosaltres.—D. Joan Batista Pastor Aicart.

PLOMA DE PLATA Y OR: Todo por Maria, y para Maria immaculada.—D. Cristófol Luque y Martin.—*Accéssit*: Hæc est victoria quæ vincit mundum. Fides nostra.—D. Joseph Fiter é Inglés.—*Altre*: Quicumque omnium Dominæ etc.

ROSA DE PLATA Y OR (premi de Magnificat): Deposuit potentes de sede et exaltavit humiles.—D. Joseph Rodoreda.—*Medalla de plata ab flet d' or*: Exaltabit spiritus meus.—«Un hijo de Maria.»—

Menció honorífica: Electa ut sol, pulchra ut luna.—D. Joseph Rodoreda.

MEDALLA DE PLATA AB FILET D' OR (premi de Lletreta:) Pura.—«Un hijo de Maria.» *Medalla de plata:* Salve, Madre del amor hermoso.—J. B.

La sessió consistí en la lectura del discurs del President de l' Acadèmia D. Joseph Maria Escolá, l' acta ó dictàmen del Jurat y la de algunes de las poesías, terminant ab l' execució dels *Magnificats* del Sr. Rodoreda y del altre citat per un nutrit cor de senyoretas acompanyat per armonium y orquesta.

Atentament invitats, hem tingut lo gust de visitar l' Exposició de pinturas que ab lloable zel ha organitzat en sa botiga del carrer de Escudellers lo Sr. Bassols. Disposat lo local convenientment, formant una sèrie de petits salons ab llum apropiada, hi figuren bastant nombre de obras que formen un conjunt molt favorable pera 'l bon nom del art espanyol, y segurament mellor que 'l qu' havian presentat anteriors exposicions. Entre 'ls autors dels quadros que mes nos cridaren l' atenció, citarém als Srs. Villegas, Gomez, (Simon,) Belliura, Gimenez, Pellicer, Urgell, etc., y en aquarelas Tusquets, Pellicer y Llovera.

Hi ha també esposats algun bocet y dibuxos de 'n Fortuny que atrauen l' atenció del visitant.

S' ha repartit lo volum dels treballs premiats en los Jochs Florals del present any, que forma un tomo de 340 pàgines, estampa en excelent paper y tipos elzevirians, y 's ven al preu de 6 pessetas en las principals llibrerias.

També ha vist la llum lo *Calendari Catalá pera 1877* coleccionat per D. Francesch Pelay Briz. Omplan sas 148 planas los treballs de las Sras. Armengol, Bell-lloch, Massanés, Moncerdá, Pallejá y Valldaura; los mestres en Gay Saber Srs. Balaguer, Blanch, Forteza, Rosselló, Rubió, Soler y Ubach y 'ls Srs. Argullol, Aulestia, Balaguer, A Baldoví, Barallat, Bofarull, Gendra, Girbal, Guimerá, Labaila Ll. T. Llorente, Martí, Maspons, Molins, Pons, Puiggarí, Pirozzini (C.), Pirozzini (F.), Riera, Ribot, Rosell, Roure, Sales, Sardá, Torres, Verdaguer, Vidal, Vilanova y Vila.

S' han estrenat ultimament á Valencia la comedia en dos actes *Hostes vindrán.....* de D. Joaquim Balader y *Un chui de faltes*, pesa en un acte del Sr. Ovar.

En Barcelona ha tingut lloch en l' Odeon l' estreno de la gatada en 3 actes *Lo dia dels morts*, y s' han publicat los *Segadors* del Sr. Soler, *A la vora de la mar* de D. Joseph Amell y Saura y *Entre Capmany y Figueras* sarsuela en 2 actes del Sr. Sales Vidal y música de D. Anton Urgellés.

Lo dissapte 11 del present tingué lloch en una de las salas del Foment de la Producció nacional la sessió reglamentaria del cos d' adjunts dels Jochs Florals pera nombrament de nous mantenedors quedant lo consistori constituït del modo següent:

Mantenedors: Srs. D. Antoni Ros de Olano (President) D. Gonzalo Serrallera, D. Francisco Miquel y Badia, D. Vicents Boix, D. Andreu Balaguer, D. Joseph Blanch y D. Joaquim Riera y Bertrán (Secretari).

Suplents: D. Joseph Pella y Forgas, D. Enrich Vidal y Valenciano y D. Heribert Mariezcurrena.

SUMARI

J. NARCÍS ROCA.	Wifredo lo Pilós.	233
JOAN MONTSERRAT (TRAD.). . .	Joan Cosó.	252
TEODOR CREUS.	Una visita á Santas-Creus. . .	258
FRANCISCO MANEL PAU. . . .	La Rata-pinyada.	268
	Una observació á <i>La Revis-</i> <i>ta Contemporánea</i>	277
ANDREU BALAGUER Y MERINO.	Carta al Sr. D. Matías de Martino parlantli de la su- perstició á Catalunya en lo segle XV.	281
FRANCESCH PELAY BRIZ. . . .	Cor nafrat.. . . .	299
J. SERRA Y CAMPDELACREU. . .	A una mala fada.. . . .	302
ENRICH FRANCO.	A un amich en las bascas de la mort.. . . .	304
S.	Bibliografia.	307
FREDERICH RENYÉ Y VILADOT.	Correspondencia.	309
X.	Id.	311
F. UBACH Y VINYETA. . . .	Remitit.. . . .	315
	Novas.	317